

სასამართლო რეფორმის სტრატეგია საქართველოში*

- მოსაზრებები პრეზიდენტის ქარტიის თაობაზე -

ულრიხ ჰაგენლოხი

დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო სასამართლოს ყოფილი თავმჯდომარე**

საქართველოს პრეზიდენტმა თავის ქარტიის¹ შეიმუშავა სასამართლო რეფორმის წინადადებები. ქვემოთ მოცემულია სასამართლო რეფორმის შესაძლო სტრატეგიები და პრეზიდენტის წინადადებები შეფასებულია ამ კრიტერიუმების საფუძველზე. ამის შემდეგ კი წარმოდგენილია დამატებითი შემოთავაზებები.

I. ზოგადი სტრატეგია

როგორც სხვაგან² უკვე აღინიშნა, ქართული მართლმსაჯულების მთავარი პრობლემები მდგომარეობს შემდეგში:

- წლების განმავლობაში არსებობდა

საქართველოს სასამართლო ხელისუფლების ძალაუფლების ცენტრის მხრიდან ამ ძალაუფლების მასობრივი გადამეტების არსებითი ნიშნები. კერძოდ, ეჭვები სხვადასხვა სახის ნეპოტიზმთან დაკავშირებით (ოჯახური კავშირები, „ერთგულების“ დაჯილდოება, „კლანური ეკონომიკა“), ასევე, ზოგიერთი გადაწყვეტილების გამოტანის სანაცვლოდ, ქონებრივი მდგომარეობის დაუსაბუთებელი და უეცარი გაუმჯობესება.³

- მოცემულ საკითხთან მჭიდრო კავშირშია ის პრობლემა, რომ ქართული სასამართლო სისტემის შიგნით, დროთა განმავლობაში

* გერმანულიდან თარგმნა დავით მაისურაძემ.

** 1993 წლის 1 იანვრიდან ავტორი ჩართული იყო საქსონიის თავისუფალი მხარის სასამართლო სისტემის განვითარებაში, როგორც დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო სასამართლოს ვიცე-პრეზიდენტი. იქ მიღებული გამოცდილება გამოყენებულია ამ სტატიაში.

¹ https://president.ge/index.php?m=209&news_id=2211&lng=eng&fbclid=IwAR1kftHspRigtmNj9WseOV00CaN6d7YnXmfOkktzxbBG9MRVrsj_zXhOZU.

² ჰაგენლოხი, სასამართლო სისტემის რეფორმის განხორციელება - ანალიზი და ევროპული პერსპექტივა, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი,

11/2023, გვ. 1 და შემდგომი.; *Hagenloch, Umsetzung der Justizreform innerhalb der Gerichte - Analyse und europäische Perspektive*, DGZR 5 - 2023 (DE), Seite 1 ff.; ორივე შემთხვევაში: www.lawjournal.ge.

³ როდესაც ქვემოთ ვსაუბრობთ უფლებამოსილების გადამეტებასა და მოვალეობის დარღვევაზე, ყოველთვის ვგულისხმობთ კონკრეტული ფაქტებით გამყარებულ მინიშნებებს [ბრალდებებს]. დღემდე არ ჩატარებულა გამოძიება და, შესაბამისად, არც გადაწყვეტილებები არსებობს, რომლებშიც სამსახურებრივი უფლებამოსილების დარღვევა სამართლებრივად დადგინდა.

ბაში შეიქმნა ისეთი სამუშაო გარემო, რომელიც მოსამართლეთა დაშინებითა და გაურკვეველ მდგომარეობაში ჩაყენებით ხასიათდება.

- ის ფაქტი, რომ ქართული სასამართლო ხელისუფლების ძალაუფლების ცენტრი სათანადოდ არ ითხოვს მოსამართლეთა პროფესიულ კვალიფიკაციას, მზარდი და გადაუჭრელი პრობლემაა. გარდა ამისა, საკადრო გადაწყვეტილების მიღებისას ამ ცენტრის მიმართ „ერთგულება“, ხშირად უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე პროფესიული უნარები, კვალიფიკაცია (რაც მოსამართლის შინაგან დამოუკიდებლობას გააძლიერებდა) და მზადყოფნა არსებული პრობლემების კონსტრუქციული ძალისხმევით დაძლევისათვის.

სასამართლო რეფორმის სტრატეგია სწორედ ამ ამოსავალ ვითარებას უნდა ეფუძნებოდეს. პირველ ეტაპზე უნდა გატარდეს ის ღონისძიებები, რომლებიც ხელს შეუშლის შემდგომში უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას და სასამართლოებში შექმნის დისკუსიისა და დებატების ღია კულტურას.

მოცემული მიზნის მიღწევის გზაზე გასათვალისწინებელია შემდეგი ზოგადი ნაწინამძღვრები:

II. მესამე ხელისუფლების თავისებურებები

ხელისუფლების სხვა შტოების ტრანსფორმაციის ნაცადი და აპრობირებული კონცეფციები მხოლოდ ნაწილობრივ შეიძლება გამოდგეს ხელისუფლების მესამე შტოსათვის.

1. მოსამართლეთა ჩართვა და თანამონაწილეობა

პარლამენტმა უნდა შექმნას ნორმატიული ჩარჩო პირობები, რომლებიც აუცილებელია რეფორმის ნარმატებით განხორციელებისათვის. თუმცა, სასამართლოს დამოუკიდებლობის პრინციპიდან გამომდინარე, ხელისუფლების სხვა შტოებს სასამართლო სისტემაში რეფორმების განხორციელება მხოლოდ შეზღუდულად შეუძლიათ.⁴ მართალია, კანონმდებელს შეუძლია, გარკვეულწილად, ჩაერიოს არსებულ სტრუქტურებში და ხელი შეუწყოს ლუსტრაციას, მაგრამ მეტწილად მხოლოდ თავად მოსამართლეებს შეუძლიათ რაიმე ახლის შექმნა. ამიტომ, საკანონმდებლო ორგანოს უმშვენიერესი არქიტექტურაც კი ვერაფერს გახდება, თუ ის არღვევს სამშენებლო რეგლამენტს ან თუ არ გვაქვს სამშენებლო მასალები და არ გვყავს მშენებლები.

ამიტომაც, სასამართლო რეფორმის მთავარი საზრუნავი უნდა იყოს ის, რომ მოსამართლეთა უმრავლესობა მაინც გახდეს რეფორმის პროცესის მამოძრავებელი ძალა და მხარი დაუჭიროს კურსის შეცვლას. სხვაგვარად რომ ითქვას: კონტრპროდუქტიულია ისეთი კონცეფციების შემუშავება, რომლებსაც შეაფერხებს მოსამართლეთა პროტესტი და სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეის მატარებელ მოსამართლეთა თუნდაც ნაწილის უარყოფითი დამოკიდებულება. თუ მოსამართლეები ვერ აღიქვამენ საკუთარ თავს რეფორმის მამოძრავებელ ძალად, ეს რეფორმა, ფაქტობრივად, არაფრის მომცემია. მით უმეტეს, უსარგებლოა ისეთი კონცეფციები, რომლებიც არსებულ უსამართლო

⁴ ამის თაობაზე დანვრისთვის: ჰაგენლოხი, სასამართლო სისტემის რეფორმის განხორციელება - ანალიზი და ევროპული პერსპექტივა, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი 11/2023, გვ. 1 და შემდგომი, განსაკუთრებით თავი III. 3, ასევე V. და VI.;

Hagenloch, Umsetzung der Justizreform innerhalb der Gerichte - Analyse und europäische Perspektive, DGZR 5 - 2023 (DE), Seite 1 ff., insb. unter III. 3 sowie V. und VI.; ორივე შემთხვევაში: www.lawjournal.ge.

რთლობას ახალი უსამართლობის შემოღებით უპირისპირდებიან.

ეს ნიშნავს, რომ სასამართლო სისტემაში რეფორმები ერთ დამეში ვერ განხორციელდება. პირიქით, მოთმინება და, განსაკუთრებით პირველ ეტაპზე, მკაფიო პრიორიტეტების განსაზღვრაა საჭირო. გადამწყვეტია, რომ პირველ ეტაპზე შეიცვალოს სტრუქტურები და შეიზღუდოს მათი გავლენა, რომელთა დეკლარირებული ან შეცნობადი მიზანიც რეფორმის წარმატების ხელშეშლაა. ეს უნდა გაკეთდეს სწრაფად და ეფექტურად, რათა შევცვალოთ ტენდენცია. ყველაფერი დანარჩენი მოითხოვს მიზანდასახულობას, მაგრამ ასევე – დროსაც.

გერმანიაში ხანდახან ხატოვნად ამბობენ, რომ ხელისუფლების მესამე შტო ჰგავს უზარმაზარ ტვირთშიდ გემს ოკეანეში: რთულია მისი აჩქარება, გაჩერება და გეზის შეცვლა. ეს ინერცია დადებითი ფაქტორია, როდესაც რთულ პერიოდში საჭიროა სტაბილურობა, მაგრამ იგი ტრანსფორმაციის პროცესს ართულებს. მოცემულ კონტექსტში კი არსებითი ისაა, რომ ტვირთშიდი გემის კურსი, ძირითადად, მხოლოდ ბორტზე მყოფმა ეკიპაჟმა შეიძლება შეცვალოს.

თუმცა, ბორტზე საუკეთესო გუნდიც კი მეტწილად უძლურია, თუ დამტვირთავი ჯგუფი, ანუ კანონმდებელი, გემზე ძალიან ბევრ კონტეინერს დებს. გადატვირთული გემი შეიძლება მარტივად ჩაიძიროს, რადგან მას არ გააჩნია უსაფრთხოების რეზერვები და სისტემები, რათა გაუძლოს ქარიშხლებს ან „აჯანყებულთა“ თავდასხმებს ნებისმიერი სახის დაზიანების შემთხვევაში. ვისაც ზეამბიციურად ყველაფრის მიღწევა

სურს, ჩვეულებრივ, ცოტასაც კი ვერ აღწევს ხოლმე.

2. სხვა ზოგადი პირობები

სასამართლოს დამოუკიდებლობის პრინციპი და მისი დაცვის აუცილებლობა თავიდანვე მკაცრ საზღვრებს უდგენს ხელისუფლების სხვა შტოების მიერ წარმართულ სარეფორმო პროცესებს. სასამართლო რეფორმის განსახორციელებლად არ უნდა დაირღვეს კედელი, რომელიც აღმართულია სახელმწიფო ხელისუფლების შტოებს შორის, რათა დაცული იქნეს ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი და სასამართლოების ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა.⁵

თუმცა, არა მხოლოდ მესამე სახელმწიფო ხელისუფლების ინსტიტუციური დაცვა აუცილებელია, არამედ ასევე, უნდა გამოირიცხოს ყველა ღონისძიება, რომელიც არაპროპორციულად ან მართლსაწინააღმდეგოდ ერევა ცალკეული მოსამართლეების ინდივიდუალურ უფლებებში:

მოსამართლის პიროვნულობის ზოგადი უფლებები⁶ და მოსამართლის დამოუკიდებლობა მისი საქმიანობის შინაარსობრივ ნაწილში (რაც კონსტიტუციით არის დაცული) თავისთავად არ გამორიცხავს სასამართლოს ქმედებებზე დაკვირვებას (თუ არსებობს ამისათვის ობიექტური საფუძველი).⁷ თუმცა იგი, როგორც წესი, მიმართულია სასამართლო პროცესთან დაკავშირებული და (უფრო ვიწრო ფარგლებში) მოსამართლის ქცევის შესახებ ინფორმაციის მიღებისკენ. თუმცა, მოსამართლის პიროვნებასთან დახასიათთან დაკავშირებული ნიშნების მოკვლევა დაუშვებელია. აქედან გამომდინარე,

⁵ დანვრილებით: ჰაგენლოხი, სასამართლო სისტემის რეფორმის განხორციელება - ანალიზი და ევროპული პერსპექტივა, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი 11/2023, გვ. 1 და შემდგომნი; www.lawjournal.ge, თავი III. 3. a).

⁶ იხ. ამ ტერმინის განმარტებასთან დაკავშირებით: ჰაგენლოხი, შედარებითი სამართლის ჟურნალი, 4/2023, 1-ლი და მომდევნო გვერდები.

⁷ დანვრილებით: ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში, <https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომნი, თავი A. I.

განხილვის საგანი შეიძლება გახდეს მხოლოდ ის ფაქტი, დაარღვია თუ არა მოსამართლემ სამსახურებრივი ვალდებულებები (ამის თაობაზე ქვემოთ, IV. 1. a)). გამონაკლისის სახით, მოცემულ კონტექსტში (მაგრამ მხოლოდ ამ კონტექსტში), შეიძლება მართლზომიერი იყოს ინდივიდუალური, პიროვნული თვისებების შესახებ ცოდნის მოპოვება, მაგრამ მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ეს თავისი არსით დაკავშირებულია მოსამართლის მხრიდან მოვალეობის დარღვევასთან.

გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია შემდეგი ზოგადი ნაწინამძღვრები:

- ნებისმიერი სასამართლო რეფორმა საჭიროებს ადამიანურ რესურსებს, რომელთა ამ პროცესში ჩართვაც იწვევს სხვა ადგილას მათ ნაკლებობას, განსაკუთრებით, სამართალშემფარდებელ საქმიანობაში. გარდა ამისა, რეფორმის ტვირთი არ უნდა განაწილდეს ზედმეტად ბევრი ადამიანის მხრებზე, რადგან მოსამართლეთა დიდი ნაწილი ამ ტვირთს ვერ ზიდავს.

- რეფორმის პროცესში აუცილებელია ქართული სასამართლოს ფუნქციაუნარიანობის შენარჩუნება. სასამართლო რეფორმის განხორციელების სასარგებლოდ უკანა პლანზე არ უნდა დაიხიოს ეფექტური მართლმსაჯულების განხორციელების კონსტიტუციით დადგენილმა ვალდებულებამ. სხვაგვარად რომ ჩამოვაცალიბოთ: საქმე ეხება ცოცხალი ორგანიზმის რეფორმას; ეს დაახლოებით ჰგავს ტრანსპლანტაციის გზით მკურნალობას, როდესაც ყველგან, სადაც კი რაიმე შესაცვლელი ან მოსაშლელია, უნდა არსებობდეს უკეთესი ჩამნაცვლებელი.

- შეზღუდული რესურსების გათვალისწინებით, არსებითია, რომ კონცენტრირება მოხდეს ცენტრალურ პრობლემებზე. სასწრაფო დახმარების ექიმებიც ხომ ჯერ სიცოცხლის შენარჩუნებაზე ზრუნავენ და არა მცირე ჭრილობების მოშუშებაზე.

- წარსულის მსხვერპლებს ხშირად აქვთ დაკმაყოფილებისა და სამართლიანობის აღდგენის შინაგანი მოთხოვნილება. თუმცა, ეს გასაგები მოთხოვნილება ვერ შეცვლის იმას, რომ წარსულთან გამკლავებას მხოლოდ იმ ფარგლებში ენიჭება პრიორიტეტი, რამდენადაც იგი მიმართულია არსებული სტრუქტურებისა და ხელისუფლების ცვლილებისაკენ. ამიტომაც, მიზანთა კოლიზიისას, უფრო მნიშვნელოვანია მომავლის ფორმირება, ვიდრე წარსულის რევიზია.

III. ქარტიის ძირითადი კონცეფცია

პრეზიდენტის ქარტია ეფუძნება ამოსავალი სიტუაციის ზუსტ ანალიზს. შესაბამისად, ქარტიის მიზანია ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების, კორუფციისა თუ სხვა სერიოზული სამსახურებრივი დარღვევის გამოვლენა და არსებული ძალაუფლების სტრუქტურების შეცვლა. ეს მიზნად ისახავს იმ ტიპის მართლმსაჯულების სისტემის ჩამოყალიბებას, რომელიც აკმაყოფილებს ევროპულ სტანდარტებს და უზრუნველყოფს მოსამართლისათვის დაშინებისა და გაურკვევლობისგან თავისუფალი სამუშაო გარემოს შექმნას. „არაპოპულარული“ მოსამართლეების დასჯა და „ერთგული“ მოსამართლეების დაჯილდოება აღარ უნდა იყოს ძალაუფლების შენარჩუნების ინსტრუმენტი.

ამ კონცეფციაში სწორია, რომ პრეზიდენტი იძლევა ამ პრობლემების მოსაგვარებლად ორმხრივი მიდგომის რეკომენდაციას; კერძოდ, ერთი მხრივ, სახეზეა სტრუქტურული კომპონენტი და, მეორე მხრივ – საკადრო კომპონენტი. თუმცა, დიფერენცირებული და ზოგჯერ ძალიან კრიტიკული მსჯელობა და შეფასებები მოითხოვს კონკრეტულ წინადადებებს გასატარებელ ღონისძიებებთან დაკავშირებით. კერძოდ:

IV. ადამიანურ რესურსთან დაკავშირებული კონცეფცია

პერსონალთან დაკავშირებული კონცეფციის საფუძველია ე. წ. კეთილსინდისიერების შემონახვა და დაუსაბუთებელი ქონების გამოვლენა. ეს უკანასკნელი, ზოგადად, სამართლებრივად უმტკივნეულო და პერსპექტიული ჩანს. თუმცა, არსებობს სერიოზული შეშფოთება კეთილსინდისიერების შემონახვასთან დაკავშირებით, როდესაც ის ტარდება მოსამართლის მხრიდან მოვალეობის დარღვევაზე ყოველგვარი მინიმუმების გარეშე, ანუ უმიზეზოდ, ან დაკავშირებულია გარკვეული („პოლიტიკური“) სასამართლო გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობასთან. სამართლებრივად მიზანშეწონილია (და, მით უმეტეს, დასაშვებია) მოსამართლეთა მხრიდან, დაკისრებულ მოვალეობის დარღვევის საკმარისად კონკრეტული ნიშნების არსებობის შემთხვევაში, მათი დეტალური მოკვლევა. თუმცა, კეთილსინდისიერების შემონახვად წოდებული ღონისძიებები უნდა შემოიფარგლოს შესაბამის ქმედებასა და ქცევასთან დაკავშირებული ასპექტების მოკვლევით. ცხადია, მართლსაწინააღმდეგო იქნებოდა ამ ღონისძიებების ერთგვარ საბაზად გამოყენება მოსამართლის პირადი თვისებებისა და თავისებურებების შემდგომი შეფასებისთვის.

1. მოსამართლეთა კეთილსინდისიერების შემონახვა

a) წინასწარი შენიშვნა ევროკავშირის მოთხოვნებთან დაკავშირებით

2023 წლის 8 ნოემბრის ანგარიშში⁸ ევროკავშირი, სხვა საკითხებთან ერთად, გა-

წვერიანების წინაპირობის სახით საქართველოსგან ითხოვს:

„გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია შეიქმნას სასამართლოში ყველა წამყვან პოზიციაზე გამწესებული მოსამართლის კეთილსინდისიერების ექსტრაორდინალური შემოწმების სისტემა, საერთაშორისო ექსპერტების ჩართულობით, და შეიქმნას ქონების დეკლარაციების ეფექტური სისტემა.“

aa) „integrity checks“ – ტერმინის განმარტება

რას გულისხმობს ქართია და ევროკავშირი ტერმინში „კეთილსინდისიერების შემონახვა“ საკმაოდ ბუნდოვანი რჩება. თუმცა, მოსამართლის მიმართ ჩატარებული ნებისმიერი მოკვლევის უკიდურესად მაღალი სენსიტიურობის გათვალისწინებით, სამართლებრივი სიცხადის პრინციპის უზრუნველსაყოფად, არსებითი იქნება განსაზღვრული სამოქმედო გეგმის საკმარისად ცხადად განსაზღვრა (ზუსტად რა უნდა შემოწმდეს?). ამჟამინდელ ფორმულირებაში, წამოყენებულ მოთხოვნათა ბუნდოვანება ხელს უწყობს არასასურველ ინტერპრეტაციებსა და თვითნებობას. ამიტომაც ჯერ უნდა გაირკვეს, თუ ზოგადად რა სამოქმედო ფარგლები შეიძლება იქნას დადგენილი „integrity checks“-ისთვის.

მოსამართლის პიროვნული პროფილის ანალიზისა და შეფასების შესაძლებლობას ხელისუფლების სხვა შტოები არ უნდა ფლობდნენ. მოსამართლის ყველა არსებითი თვისება და მახასიათებელი განუყოფლად არის დაკავშირებული მის სამოსამართლო საქმიანობასთან და, შესაბამისად, მისი დამოუკიდებლობის ძირითადი და ხელშეუხე-

⁸ <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023->

11/COM_2023_690%20Communication%20on%20EU%20Enlargement%20Policy_and_Annex.pdf, გვ. 25.

ბელი ბირთვის ნაწილია. ამიტომაც, გამო-
რიცხული უნდა იყოს, არა მხოლოდ, ყოველ-
გვარი გავლენა პიროვნების პროფილზე,
არამედ ნებისმიერი შეფასება ამ მიმართუ-
ლებით, ანუ, პიროვნების სკრინინგის ნები-
სმიერი გამოვლინება. მაშასადამე, ეს არა-
სოდეს არ შეიძლება იყოს პირად მახასიათე-
ბლებზე დაფუძნებული მოკვლევა, არამედ
– ვინრო ფარგლებში – მხოლოდ და მხო-
ლოდ გამოვლენილი ქცევის გარკვევისკენ
უნდა იყოს მიმართული; სხვაგვარად რომ
ითქვას: ქმედებასთან დაკავშირებულ გარე-
მოებებს უნდა მიემართებოდეს.

თუ ქვემოთ მაინც იქნება გამოყენებული
ბუნდოვანი ტერმინი „კეთილსინდისიერე-
ბის შემონმება“, ეს მხოლოდ ქარტიისა და
ევროკავშირის გამოყენებული ტერმინის პი-
რდაპირ ენობრივ შესატყვისს წარმოად-
გენს. თუმცა, ავტორი გულისხმობს მხო-
ლოდ იმ ზომებს, რომელიც მიზნად ისახავს
დაადგინოს, დაარღვია თუ არა მოსამართ-
ლემ მისთვის დაკისრებული მოვალეობა.⁹

**bb) მოკვლევის დაწყების წინაპირობე-
ბი**

ზემოთ ხსენებულისაგან ცალკეა გამო-
საყოფი იმ წინაპირობების საკითხი, რომელ-
თა არსებობის შემთხვევაშიც უნდა დაინ-
ყოს მოკვლევა მოსამართლის წინააღმდეგ,
მისი მხრიდან მოვალეობის დარღვევასთან
დაკავშირებით. საწყის ეტაპზე გასათვალის-
წინებელია, რომ ყოველგვარი მოკვლევა
წარმოადგენს ჩარევას მოსამართლის პირო-
ვნულობის ზოგად უფლებებში, სასამართ-
ლოს დამოუკიდებლობის ინსტიტუციურ
დაცვაში¹⁰ და, ზოგჯერ, საქმიანობის შინაა-

რსობრივ ნაწილში მოსამართლის დამოუკი-
დებლობაში. ამრიგად, მოკვლევა მხოლოდ
მაშინაა მართლზომიერი, როდესაც ჩარევის
მიზეზისა და ინტენსივობის გათვალისწინე-
ბით, შესაბამის მოსამართლეთა პიროვნუ-
ლი უფლებები და სამოსამართლო დამოუ-
კიდებლობა რანგით უკან გადაიწევს „კეთი-
ლსინდისიერების შემონმებით“ დასახული
მიზნების მიღწევის სასარგებლოდ. მოკ-
ლედ: შემონმება უნდა შეესაბამებოდეს სა-
მართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან
წარმომდგარ პროპორციულობის მოთხოვ-
ნას. ასეთი მოკვლევის პროპორციულობის
წინაპირობების შესახებ ქვემოთ **b)** თავში
იქნება მსჯელობა.

cc) შეჯამება

კეთილსინდისიერება უდავოდ ფუნდამე-
ნტური მოთხოვნაა მოსამართლის საქმიან-
ობის განხორციელებისთვის, მაგრამ მისი
შემონმება ყოველთვის კონკრეტული არა-
კეთილსინდისიერი ქცევის საბაბით [ამ ტი-
პის ქცევასთან დაკავშირებული ეჭვით] უნ-
და დაინყოს. [ზოგადად] კეთილსინდისიერე-
ბის „შეფასება“ წარმოშობს საფრთხეს, რომ
მან შეიძლება დაკარგოს ბმა კონკრეტულ
ქცევასთან და, ამგვარად, არაკონსტიტუცი-
ური გახდეს. ამიტომაც, მოკვლევის ღონის-
ძიების ფარგლები და ჩარჩოები მკაცრად და
განუხრელად უნდა იქნეს დაცული. **მაქსი-
მუმ დასაშვებია იმის გამოკვლევა, დაარ-
ღვია თუ არა მოსამართლემ საკუთარი
მოვალეობები, რაც შეიძლება მიანიშნებ-
დეს მის [ზოგად] არაკეთილსინდისიერე-
ბაზე.**

⁹ ამის თაობაზე ასევე იხ. თავი IV. 1. d).
¹⁰ სასამართლოების ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა
ნიშნავს, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა შტოე-
ბმა უნდა შექმნან ჩარჩო პირობები, რომელიც უზრუნ-
ველყოფს ცალკეული მოსამართლეების ფაქტობრივი

და პირადი დამოუკიდებლობის განვითარებას, რაც თა-
ვისუფლად შეიძლება. ამიტომ, თავიდან უნდა იქნას
აცხილებული ყველა ზემოქმედება, რომელიც არ არის
გამყარებული საკმარისად მნიშვნელოვანი მიზეზებით,
სამართლებრივი ინტერესების ანონ-დანონვისას.

b) ზოგადი ამოსავალი სიტუაცია

იმისათვის, რომ შევძლოთ იმ წინაპირობების ანონ-დანონვა, რომელთა არსებობისასაც, პროპორციულია მოსამართლის მიერ ვალდებულების შესაძლო დარღვევის დადგენა, წინასწარ უნდა გავარკვიოთ სამართლებრივი და ფაქტობრივი ამოსავალი სიტუაცია:

aa) ზოგადი სამართლებრივი წანამძღვრები

ისევე როგორც სხვა დროს საჯარო სამართალში, მოსამართლის ქცევის შემონმების შემთხვევაშიც უნდა გაიმიჯნოს ღონისძიებები, რომელთა ინიციირებასაც სჭირდება მიზეზი და საფუძველი, და ღონისძიებები, რომელთაც ეს არ სჭირდებათ (ექვსისგან დამოუკიდებელია). მიზეზის გარეშე შემონმება გულისხმობს შემთხვევას, როდესაც ღონისძიება ტარდება მოვალეობის დარღვევის თაობაზე ყოველგვარი კონკრეტული მინიშნების გარეშე; მიზეზზე მიბმული – შემონმება, რომელიც ასეთ მინიშნებებს საჭიროებს.

სამართლებრივად ამ გამიჯვნას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ღონისძიების პროპორციულობის შემონმებისას. ურთიერთდაპირისპირებული სამართლებრივი სიკეთეების ანონ-დანონისას მიზეზზე დაფუძნებულ ჩარევას (მაგ.: საფუძვლიანი ეჭვის გამო მიღებულია კონკრეტული სიტუაციის გამორკვევის გადაწყვეტილება) საგრძნობლად მეტი წონა და ლეგიტიმაცია აქვს კონკრეტული მიზეზის გარეშე ინიციირებულ ჩარევასთან შედარებით (მაგ.: ზოგადად, აბსტრაქტული „სარისკო ვითარების“ არსებობს გამო, მიღებულია გადაწყვეტილება წინასწარ დადგინდეს, ხომ არ გამოვლინდება კონკრეტული „საფრთხის“ ნიშნები; მაგალითად, როგორც, აეროპორტში პი-

რადი კონტროლისას). ე. ი. უმიზეზო შემონმების დასაშვებობას უფრო მაღალი მოთხოვნები წაეყენება, ვიდრე კონკრეტული მიზეზის გარეშე შემონმების დასაშვებობას. თუმცა, საბოლოოდ, ყოველთვის გადამწყვეტია, რომელი უფლებები გადანონის ჩარევის მიზნისა და ჩარევის ღონისძიების ინტენსივობის შენონა-შეპირისპირებისას.

გარდა ამისა, კონკრეტული მიზეზის გარეშე შემონმება ობიექტურ საფუძველს მაინც საჭიროებს (პასუხი უნდა გაეცეს შეკითხვას, რატომ და რა კრიტერიუმებით ხორციელდება ეჭვებისგან დამოუკიდებელი შემონმება). თუ იგი ობიექტურ საფუძველს არ ემყარება, იგი თვითნებური და ზოგჯერ, დისკრიმინაციულიცაა. ასეთ დროს, ურთიერთდაპირისპირებული სამართლებრივი სიკეთეების შენონამდე საქმე აღარც მიდის.

bb) ზოგადი ფაქტობრივი წანამძღვრები

ქართულ სასამართლო სისტემაში კორუფციის ფაქტებისა თუ მოსამართლეების მხრიდან მოვალეობის სისტემატური დარღვევის შესახებ, სულ მცირე, წინამდებარე წერილის ავტორი ინფორმაციას არ ფლობს. ამაზე არ საუბრობს არც ევროკავშირი, არც საქართველოს სხვა საერთაშორისო პარტნიორები თუ სამოქალაქო საზოგადოებრივი ორგანიზაციები. ბრალდებები ძირითადად წაეყენება მოსამართლეთა კონკრეტულ წრეს, რომლებიც ძალაუფლების ბერკეტებს ფლობენ. ამას შეიძლება დაემატოს გარკვეული განაპირა საკითხები, უფრო ბუნდოვანი მოხაზულობით.

cc) სასამართლო სისტემის ბენეფიციარებთან დაკავშირებით

საქართველოს სასამართლო ხელისუფ-

ლების ძალაუფლების ცენტრის (რიცხოზრივად საკმაოდ მცირე) ბირთვმა დროთა განმავლობაში თავის გარშემო შექმნა ქსელი.¹¹ თუმცა, ქსელის წევრობა თავისთავად მართლსაწინააღმდეგო არ არის. ამიტომ, ვალდებულების დარღვევის არსებობისათვის მხოლოდ ისაა გადამწყვეტი, თუ კონკრეტულად როგორ იქცევიან ქსელის წევრი მოსამართლეები.

არსებითად, იგივე ეხება იმ მოსამართლეებსაც, რომლებიც დაწინაურებას არა თავიანთ კვალიფიკაციას, არამედ ქართული სასამართლო ხელისუფლების ძალაუფლების ცენტრის „ერთგულებას“ უნდა უმაღლოდენ. მაგრამ, ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ პერსონალის შერჩევის გადაწყვეტილების მართლზომიერებაზე სამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ გადაწყვეტილების მიმღებ ორგანოებს და არა კანდიდატს; მაშინაც კი, როდესაც ეს უკანასკნელი დაკისრებულ ვალდებულებებს [წინასწარ შეცნობადად] ვერ გაუმკლავდება [თანამდებობისათვის შეუსაბამოა].

მართალია, პროფესიული კვალიფიკაციის დეფიციტი პიროვნულ რესურსთან დაკავშირებულ მთავარ ამოსავალ პრობლემად რჩება, თუმცა, ამის მიზეზი, როგორც წესი, არის არა მოსამართლის მხრიდან კვალიფიკაციის ამაღლების საკითხის უგულებელყოფა, არამედ ობიექტური გარემოებები. სხვაგვარად არის საქმე იმ შემთხვევაში, როდესაც კონკრეტული მოსამართლე მიმართავს გონივრულ ძალისხმევას იმისკენ, რომ შეძლებისდაგვარად აღმოფხვრას ან მინიმუმამდე დაიყვანოს კვალიფიკაციის დეფიციტი, პროფესიული გადამზადების

კურსების მეშვეობით. თუმცა, დღეის მდგომარეობით, მოცემულ პრობლემასთან მიმართებით, კონკრეტული მოსამართლეების დადანიშნულების წინააღმდეგ მეტყველებს, სულ მცირე, ის გარემოება, რომ საქართველოს სასამართლო სისტემა არ სთავაზობს მათ შემდგომი კვალიფიკაციის ამაღლების შესაძლებლობას აუცილებელი და საჭირო მოცულობით; USAID-ის კანონის უზენაესობის პროგრამის ფარგლებში სპეციალური სასწავლო პროექტები კი რეალურ საჭიროებას ვერ ფარავს.

შესაბამისად, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსა და საქართველოს პარლამენტის საკადრო პოლიტიკასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები მრავალი წლის განმავლობაში მნიშვნელოვან ტვირთად დააწვება ქართულ სასამართლო სისტემას. ეს საქართველოს გაურთულებს ევროკავშირის მიერ კოპენჰაგენის დეკლარაციის 27-ე თავით მოთხოვნილი „მართლმსაჯულების მაღალი ხარისხის“ მიღწევას.¹² თუმცა, თუ ვალდებულების დარღვევა არანაირად არ მტკიცდება, ამ მოსამართლეების მიმართ ოფიციალური ზომების გატარება უნდა გამოირიცხოს¹³, ამრიგად, რჩება მხოლოდ ფაქტობრივი ობიექტური ზომები, რათა შესაძლებელი იყოს ევროკავშირის მიერ, მოსამართლეთა პროფესიულ კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით წაყენებული მოთხოვნების შესრულება, განსაკუთრებით, უზენაესი სასამართლოს დაკომპლექტების ნაწილში:

გარდა კვალიფიკაციის ამაღლების ყოვლისმომცველი კონცეფციისა, მიზნისკენ მიმავალი გზა შეიძლება იყოს მოსამართლის თანაშემწეების, რომლებიც ავტორის

¹¹ შდრ. ჰაგენლოხი, სასამართლო სისტემის რეფორმის განხორციელება - ანალიზი და ევროპული პერსპექტივა, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი 11/2023, გვ. 1 და შემდგომში; www.lawjournal.ge, თავი V. 1.

¹² იხ. ასევე: ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში,

<https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომში, თავი B. I. 1. და 2.

¹³ დაწვრილებით: ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში, <https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომში, თავი B. I. 4.

შთაბეჭდილებით, ძალიან კვალიფიციურნი არიან, ჩართულობის უზრუნველყოფა და მათი შემდგომი მხარდაჭერა. უზენაეს სასამართლოში ვითარების განმუხტვა ასევე შესაძლებელია მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდით, ორგანული კანონის 14 III მუხლში ცვლილების შეტანის გზით. ეს უზენაესი სასამართლოსკენ გზის გაკაფვის საშუალებას მისცემს პირველი და მეორე ინსტანციის იმ მოსამართლეებს, რომლებსაც მაღალი პროფესიული კვალიფიკაცია და შესაბამისი პიროვნული უნარები აქვთ, მაგრამ დღემდე იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსა და საქართველოს პარლამენტის მიერ „უცხო სხეულებად“ აღიქმებიან. ანალოგიურად, მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდის შემთხვევაში, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებად შეიძლება დაინიშნონ უნივერსიტეტის მაღალკვალიფიციური ლექტორები და ადვოკატები. მაღალკვალიფიციურ მოსამართლეებთან ერთად, რომლებიც უკვე დასაქმებულნი არიან უზენაეს სასამართლოში (რომლებიც ჯერ კიდევ არსებობენ, გაურკვეველი მდგომარეობის მიუხედავად), ეს ხელს შეუწყობს უზენაეს სასამართლოში უფრო მეტ პროფესიულ და კვალიფიკაციურ „მრავალფეროვნებას“ და მნიშვნელოვნად შეამსუბუქებს პრობლემებს.

მოკლედ რომ შევაჯამოთ: არ არსებობს მტკიცებულება უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის სისტემური დარღვევის დამადასტურებელი ობიექტური მტკიცებულებები. მხოლოდ უზენაეს სასამართლოში სამოსამართლო საქმიანობის განხორციელება ან ამ თანამდებობაზე დანიშვნა არ იძლევა საკმარის მტკიცებულებას მოვალეობის დარღვევის შესახებ. შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა კეთილსინდისიერების შემონიშნება, რომელიც ეფუძნება მხოლოდ მათ თანამდებობრივ სტატუსს, უნდა ჩაითვალოს კონკრეტული საფუძვლის

გარეშე შემონიშნებად, ზემოაღნიშნული გაგებით.

ავტორი არ იცნობს საკონსტიტუციო სასამართლოში არსებულ ვითარებას, ამიტომ საკუთარ შეფასებას ვერ გააკეთებს.

dd) იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებისა და სააპელაციო და საქალაქო სასამართლოების თავმჯდომარეებთან დაკავშირებით

ეჭვი, რომ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ყველა წევრი საკუთარ მოვალეობებს მნიშვნელოვნად არღვევს, საფუძვლიანი და საკმარისად დასაბუთებულია. გაუძლეობის და პასუხგაუცემელი ბრალდებების რაოდენობის გათვალისწინებით, ეს არ მოითხოვს დამატებით დასაბუთებას.

იგივე ეხება სააპელაციო და საქალაქო სასამართლოების თავმჯდომარეებს, რადგან მათი ამოცანები და კომპეტენციები მჭიდროდ არის გადაჯაჭვული იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ამოცანებთან. ამიტომ, არ არის გამორიცხული, რომ ეს პირები ურთიერთშეთანხმებულად და განზრახ არღვევენ საკუთარ მოვალეობებს. გარდა ამისა, მოსამართლეთა ერთი ნაწილის მიმართ შეიძლება არსებობდეს საკმარისი ნიშნები სხვა მოვალეობების დარღვევასთან დაკავშირებით (უმაღლესი საბჭოს ქმედებებისგან დამოუკიდებლად).

b) კეთილსინდისიერების შემონიშნება კონკრეტული საფუძვლის გარეშე

aa) უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა კეთილსინდისიერების შემონიშნება კონკრეტული საფუძვლის გარეშე

ისმის კითხვა, შეესაბამება თუ არა პროპორციულობის პრინციპს, რომ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეები ზოგადად

დაექვემდებარონ კეთილსინდისიერების შემოწმებას, მხოლოდ მათი თანამდებობრივი სტატუსიდან გამომდინარე, ანუ მათი მხრიდან მოვალეობის დარღვევის შესახებ საკმარისი ფაქტობრივი ნიშნების არარსებობის მიუხედავად.

არც თუ ისე მარტივია პასუხი გაეცეს კითხვას, თუ რატომ უნდა შემოწმდეს მოსამართლეთა კეთილსინდისიერება, თუ არ არსებობს ეჭვი მათი მხრიდან გადაცდომებთან დაკავშირებით. თუ ობიექტური საფუძველი უცნობია ან, სულ მცირე, შეცნობადი არაა, მოსამართლის პიროვნების კონკრეტული საფუძველის გარეშე შემოწმება კონსტიტუციასთან შესაბამისობის კუთხით მნიშვნელოვნად მოიკოჭლებს:

ევროკავშირი, სავარაუდოდ, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების უფლებებში ჩარევის ობიექტურ საფუძველს ხედავს იმაში, რომ ქართულ სასამართლო სისტემაში უკვე სახელგატეხილ¹⁴, დევიაციური პროფესიული ქცევით გამორჩეულ მოსამართლეებს შეეძლოთ მიეღოთ ინდულგენცია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსა და საქართველოს პარლამენტის მიერ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლედ გამწესების ფორმით. ეს აბსტრაქტული „სარისკო ვითარება“, პრინციპში, ასევე შეიძლება წარმოადგენდეს ობიექტურ საფუძველს, კონკრეტული ეჭვისგან დამოუკიდებლად, მოსამართლეთა კეთილსინდისიერების შემოწმებისათვის.

თუმცა: ევროკავშირი და ქარტია, ნებისმიერ შემთხვევაში, პირდაპირ არ საუბრობენ იმაზე, რომ ეს უნდა იყოს (ერთადერთი კონსტიტუციურად დასაშვები) საფუძველი, ეჭვისგან დამოუკიდებლად, მოსამართლეთა კეთილსინდისიერების გადამოწმებისათ-

ვის. სულ მცირე, ქარტია ასევე ითვალისწინებს კეთილსინდისიერების შემოწმებას (სავარაუდოდ) „პოლიტიკურად მოტივირებულ“ სასამართლო პროცესებში მონაწილეობის საბაზით. ამასთან, როგორც ქვემოთაც იქნება ახსნილი, ასეთი საფუძველი აშკარად მართლსაწინააღმდეგო იქნება (ამის თაობაზე ქვემოთ IV. 1. c) bb)). შემოწმების კონკრეტული საფუძველების მკაფიოდ მითითების სავალდებულობის გარეშე, არ არის გამორიცხული, რომ უზენაეს სასამართლოშიც კეთილსინდისიერების შემოწმება რეალურად ინსპირირებული იყოს არა ინდულგენციით აღჭურვილი მოსამართლის გამოვლენით, არამედ ამ, სავარაუდოდ, „პოლიტიკურად მოტივირებული“ გადანყვეტილებით [ამის გამო მათი დასჯის მიზნით] (რაც თავიდანვე მართლსაწინააღმდეგოა).

საბოლოო ჯამში, ეს შეიძლება გადამწყვეტი არც იყოს, რადგან კონკრეტული ეჭვებისგან დამოუკიდებლად კეთილსინდისიერების შემოწმება, ნებისმიერ შემთხვევაში, სულ მცირე, პროპორციულობის ნაწილში, (ავტორის აზრით: აშკარად) მართლსაწინააღმდეგოდ უნდა შეფასდეს. მაშინაც კი, როდესაც ასეთი შემოწმება ზემოაღნიშნულ ვინრო სამოქმედო ჩარჩოებში (იხ. ზემოთ IV. 1. a) aa)) ხორციელდება, ის დაკავშირებულია პიროვნულობის ზოგად უფლებებსა და სამოსამართლო დამოუკიდებლობაში ისეთ მნიშვნელოვან ჩარევასთან, რომ ურთიერთდაპირისპირებული სამართლებრივი ინტერესების შეფასებისას მოსამართლეთა დაცვის საჭიროება აშკარად გადანონის:

როგორც უკვე აღინიშნა, კეთილსინდისიერების შემოწმება შეიძლება ემსახურებოდეს (მხოლოდ) მოსამართლის გადაცდომების იდენტიფიცირებას, რათა აქედან შე-

¹⁴ დაზუსტებისთვის: იმისათვის, რომ შეეძლოთ უკვე „გამოაშკარავებული“ დევიანტი მოსამართლის შემოწმება,

საერთოდ არ არის საჭირო კეთილსინდისიერების ზოგადი და საფუძველს მონყვეტილი შემოწმების განხორციელება.

საბამისად გაკეთდეს დასკვნა მოსამართლის პროფესიული უნარებისა და კვალიფიკაციის არარსებობის თაობაზე. მაგრამ, თუკი არ არსებობს საკმარისი ეჭვი კონკრეტული მოვალეობის დარღვევის შესახებ, ასეთი „საგამოძიებო მიდგომა“ ნაკლოვანია. ამიტომ, შესაძლო ვალდებულების დარღვევის გამოსააშკარავებლად საჭირო ხდება სამოსამართლო საქმეში საკმაოდ უმიზნო და უმართავი ფორმით ჩარევა. საუკეთესო შემთხვევაშიც კი, ეს „ხელების ცეცებით“ ძიება, მხოლოდ ბედნიერი შემთხვევითობის წყალობით თუ გამოავლენდა რეალურ გადაცდომებს. თუმცა, ახსნასაც არ საჭიროებს ის ფაქტი, რომ ამგვარი მიდგომის საფუძველი და „ნარმატების პერსპექტივა“ არაპროპორციულია მოსამართლეთა პიროვნულობის უფლებებსა და სასამართლოს დამოუკიდებლობაში მასობრივ ჩარევასთან მიმართებით.

თუ რეალურად არსებობს საკმარისი მტკიცებულება იმისა, რომ მოსამართლემ პირადად დაარღვია დაკისრებული მოვალეობა (არა კოლექტიური ბრალის შერაცხვა, სხვა მოსამართლეების მიერ მოვალეობის დარღვევის გამო), რა თქმა უნდა, დასაშვებია ამ ქმედებიდან (და არა ზოგადად მისი პიროვნებიდან) გამომდინარე მოკვლევის ნაშრომება უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების წინააღმდეგ.

ბბ) კეთილსინდისიერების საფუძვლის გარეშე შემონმების პრაქტიკული შედეგები

გარდა ზემოთ მოყვანილი სამართლებრივი არგუმენტაციისა, უნდა ითქვას, რომ კეთილსინდისიერების კონკრეტული საფუძვლის გარეშე შემონმება, საბოლოოდ იმ მოსამართლეებს ნაადგებათ, რომელთა შე-

მთხვევაშიც მოვალეობის დარღვევის კონკრეტული ნიშნები არსებობს და შემჩნეულნი არიან კონკრეტულ გადაცდომებში. ამდენად, ეს სტრატეგიულადაც კონტრპროდუქტიულია, თუკი სასამართლო რეფორმის ნარმატება გვსურს:

თუ კეთილსინდისიერების შემონმება ყოველგვარი კონკრეტული საფუძვლისაგან მოწყვეტილად განხორციელდებოდა, სასამართლო რეფორმაზე პასუხისმგებელი პირები დადგებოდნენ ისეთი ამოცანების წინაშე, რომლებიც ძნელად თუ იქნებოდა დაძლევადი არსებული რესურსებით. საერთაშორისო ექსპერტების ჩართვა სურათს ვერ შეცვლის, რადგან ეს არის სუვერენული ამოცანა, რომელშიც საერთაშორისო ექსპერტების მონაწილეობა ზღვარდადებულია.

გარდა ამისა, კეთილსინდისიერების უმიზნო შემონმება მოსამართლეთა უმრავლესობას აუცილებლად განაწყობს ამ რეფორმის წინააღმდეგ. საქართველოში რეფორმაზე ორიენტირებული ძალების მიზანი საპირისპირო უნდა იყოს. როგორც უკვე ითქვა, სასამართლო რეფორმის ნარმატების საწინდარია, რომ რაც შეიძლება მეტმა მოსამართლემ დაუჭიროს მას მხარი. მართალია, სასამართლო ხელისუფლების მმართველი ბირთვის წინააღმდეგ გადადგმული ნაბიჯი ქართული სასამართლო სისტემის მნიშვნელოვანი ნაწილის კეთილგანწყობას დაიმსახურებს, რადგან ბევრი მოსამართლე საკუთარი საქმიანობის განხორციელებისას პირდაპირი თუ ირიბი მუქარის მსხვერპლია, მაგრამ, მეორე მხრივ, კეთილსინდისიერების შემონმება კონკრეტული საფუძვლის გარეშე, სულ მცირე, გამოიწვევს ორაზროვან რეაქციას სასამართლო სისტემაში, ასევე, სავარაუდოდ, მნიშვნელოვან პროტესტსაც.

c) კეთილსინდისიერების შემონმება კონკრეტული საფუძვლით

aa) ადმინისტრაციული ფუნქციების შესრულების ნაწილში

საწყისი ეტაპი, შეიძლება იყოს მოსამართლის კეთილსინდისიერების შემონმება მის მიერ განხორციელებული ადმინისტრაციული საქმიანობის გამო, იმ დათქმით, რომ არსებობს ვალდებულების დარღვევის საკმაოდ კონკრეტული ნიშნები. თუმცა, მოსამართლეების წინააღმდეგ ასეთი მოკვლევის მაღალი სენსიტიურობის გამო, საჭიროა კანონის უზენაესობაზე დაფუძნებული პროცედურისა და ეფექტური სამართლებრივი თავდაცვის მექანიზმების უზრუნველყოფა.

ზოგადად, ასეთი ზომები არ წარმოადგენს რაიმე სახის ჩარევას სასამართლოს დამოუკიდებლობაში.¹⁵ თუმცა, მოკვლევის კონკრეტული ღონისძიებების განხორციელებისას აუცილებელია, რომ მათ არ ჰქონდეთ არაპირდაპირი ზეგავლენა სამართალშეფარდებით საქმიანობაზე.

როგორც უკვე აღინიშნა,¹⁶ შესაძლოა საჭირო გახდეს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსა და დამოუკიდებელი ინსპექტორის კომპეტენციების გამიჯვნის კანონით დარეგულირება.

bb) მონაწილეობა კონკრეტულ სასამართლო პროცესებში

რამდენადაც, ქარტიის თანახმად, კეთილსინდისიერების შემონმება უნდა უკავშირდებოდეს გარკვეულ სასამართლო პროცესებში მოსამართლის მონაწილეობას, შერჩეული ფორმულირება უკვე დამაბნეველია.

ქარტიში საუბარია პოლიტიკურად მოტივირებულ გადაწყვეტილებებზე და მათ მიერ მიყენებულ რეპუტაციულ ზიანზე, თუმცა არც ერთი და არც მეორე არ არის ცალსახად დადგენილი და ამასთან დაკავშირებული ეჭვის კონკრეტული საფუძველიც კი არ არსებობს. ბოლო რამდენიმე წლის სასამართლო პოლიტიკასთან დაკავშირებული დისკუსიები იძლევა იმის საფუძველს, რომ წინასწარ განვაცხადოთ:

პოლიტიკურად მოტივირებული ქმედება და გადაწყვეტილების მიღება მოსამართლის მიერ მოვალეობის ყველა შესაძლო დარღვევიდან ერთ-ერთი უმძიმესია. გერმანიაში ეს წარმოადგენს სისხლის სამართლის დანაშაულს – მოსამართლის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის თავის არიდებას/„მართლმსაჯულების გამრუდება“ (*Rechtsbeugung*), რაც ისჯება, როგორც დანაშაული ერთიდან ხუთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.

თუმცა, სასამართლოს გადაწყვეტილება ვერ ჩაითვლება პოლიტიკურად მოტივირებულად მხოლოდ იმიტომ, რომ ის არ მოსწონთ პოლიტიკურ აქტორებს. სასამართლო ხელისუფლება საკამათო გადაწყვეტილების მიღებით არ აზიანებს თავის რეპუტაციას. თუმცა, სასამართლოს რეპუტაცია ილახება მაშინ, როდესაც მას ადანაშაულებენ პოლიტიკურად მოტივირებულ ქმედებებში, ვალდებულების დარღვევის რაიმე კონკრეტული ნიშნების გარეშე. სწორად გაცნობიერებული რეალობა არის შემდეგი:

მოსამართლის ქცევის ნებისმიერი ფორმით შემონმება და გამოკვლევა იწვევს სასამართლოს დამოუკიდებლობის სერიოზულ ხელყოფას, თუ არ არსებობს საკმარისად

¹⁵ შდრ. ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში, <https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომი, თავი B. I. 2. b).

¹⁶ შდრ. ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში, <https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომი, თავი B. II. 3.

კონკრეტული ეჭვი პოლიტიკურად მოტივირებულ ქმედებებთან დაკავშირებით. თუმცა, ასეთი ეჭვი მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში შეიძლება გამომდინარეობდეს სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან. ეს იმიტომ, რომ ზომიერად ნიჭიერი, პროფესიონალი მოსამართლეც კი შეძლებს სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებას (თუ სამართლებრივი შედეგი თავისთავად უკანონო არ არის) ისე, რომ ნებისმიერი პოლიტიკური მოტივაცია ან „ტენდენციური მორჩილება“ დაფაროს. შედეგად, მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში შეიძლება იყოს სამართლებრივად დასაშვები (თუ საერთოდ შეიძლება იყოს) მოსამართლის კეთილსინდისიერების შემონმების დანყების საფუძვლად, მის მიერ გარკვეულ სასამართლო გადაწყვეტილებებში მონაწილეობის მითითება.

მაგრამ ავტორი თვალს არ ხუჭავს იმაზე, რომ წარსულში ქართულ სასამართლო სისტემაში არსებობდა სასამართლო გადაწყვეტილებებზე მეტ-ნაკლებად ღია გავლენის აშკარა ნიშნები. ასევე ეჭვგარეშეა, რომ ქართულ სასამართლოებში შექმნილია ისეთი პირობები, რომლებიც ახალისებს „ტენდენციურ მორჩილებას“. თუმცა, ამის თაობაზე საკმარისად კონკრეტული ეჭვი თითქმის ვერასოდეს დაეფუძნება სასამართლო გადაწყვეტილებების „ანალიზს“. აქ შეიძლება უფრო სასარგებლო იყოს მამხილებლის ან ოქროს მონმის კონცეფციები. თუმცა, როდესაც საქმე მოსამართლეებს ეხება, თავის მხრივ, ეს იმდენად პრობლემურია, კანონის უზენაესობის კუთხით, რომ ისინი, სავარაუდოდ, უმალ ახალ უმართლობას ჩაიდენენ, ვიდრე ჩადენილი უსამართლობის გამორკვევას შეუწყობენ ხელს.

დიდი სიფრთხილით უნდა აღინიშნოს კიდევ ერთი ასპექტი: განცხადებამ, რომ მოსამართლეები „პოლიტიკურად მოტივირე-

ბული“ გადაწყვეტილებების მიღების შემთხვევაში დაექვემდებარებიან კეთილსინდისიერების შემონმებას, შეიძლება გამოიწვიოს ზვაგი, რომელიც დაახრჩობს სასამართლო სისტემას. თუ სხვა სახელმწიფო ორგანოები შექმნიან შთაბეჭდილებას, რომ ისინი გადაწყვეტილების მიღებისას პოლიტიკური მოტივებით ხელმძღვანელობდნენ, პროცესში ჩართულთაგან ბევრი, ალბათ, მათთვის არასახარბიელო სასამართლო გადაწყვეტილებასაც „პოლიტიკურად მოტივირებულად“ ჩათვლის და მოითხოვს შესაბამის მოკვლევას.

d) ახლად დანიშნული მოსამართლეების კეთილსინდისიერების შემონმება

რეალურად რას გულისხმობს ახლადდანიშნული მოსამართლეების კეთილსინდისიერების შემონმება, გაურკვეველია. ამ შემთხვევაში, თავიდანვე არ არსებობს სამსახურებრივი მოვალეობის დარღვევა, რომლის გადამონმებაც შესაძლებელი იქნებოდა.

პერსპექტიული მოსამართლის ქცევა, რომელიც არ არის კავშირში სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებასთან, მხოლოდ საკმაოდ შეზღუდულ ფარგლებში შეიძლება გახდეს მის პიროვნულ შესაბამისობასთან დაკავშირებული ეჭვის საფუძველი. დასაშვებია ნასამართლობის შესახებ ცნობის მოთხოვნა (შესაძლოა ასევე პროკურატურის საგამოძიებო აქტებიდან), რათა დადგინდეს, ჩაიდინა თუ არა მომავალმა მოსამართლემ ისეთი დანაშაულებრივი ქმედებები, რომლებიც მიუთითებენ მის პიროვნულ შეუსაბამობაზე. თუ არსებობს ეჭვის საფუძველი, ასევე შეიძლება შემონმდეს, იცავდა თუ არა ახლადდანიშნული მოსამართლე კონსტიტუციას წინა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას. საჭიროების შემთხვევაში, მას შეიძლება მოეთხოვოს კონსტიტუ-

ციისადმი ერთგულების გამოცხადება ან საქართველოში გავრცელებული ნარკოლოგიური ტესტის გავლა (მაგრამ ესეც კი სამართლებრივად დასაშვების ზღვარზეა). თუმცა ეს, ჩვეულებრივ, ისედაც ასე ხდება.

მომავალი მოსამართლის პიროვნული პროფილის გამოკვლევა არღვევს მისი პიროვნულობის ზოგად უფლებებს, რადგან ის არ არის მიმართული კონსტიტუციის შესაბამისი ლეგიტიმური მიზნისაკენ.¹⁷ მოსამართლეებს არ სჭირდებათ გარკვეული „არსებითი მახასიათებლები“ თავიანთი ამოცანების შესასრულებლად, არამედ შინაგანი თავისუფლება და შემოქმედებითი სული. რაც შეეხება მათ პიროვნულ მახასიათებლებს, მათ შეუძლიათ და უნდა იყვნენ საზოგადოების ანარეკლი. მოსამართლეები მხოლოდ სოციალური სპექტრის განაპირა რეგიონებით არ უნდა შემოიფარგლონ. ხასიათების ამგვარი მრავალფეროვნება გადამახალისებელი და ნაყოფიერია სასამართლო სისტემისთვის. ეს მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს შიდა კონსტრუქციულ-კრიტიკულ დისკურსს.

ესე იგი: მომავალი მოსამართლეების კეთილსინდისიერების შემონიშნება აღნიშნული ვინრო ფარგლების მიღმა არა მხოლოდ დაუშვებელია სამართლებრივი საფუძვლების გამო, არამედ არსებით ზიანს აყენებს სასამართლო სისტემას.

კიდევ ორი ასპექტი უნდა აღინიშნოს: უპირველეს ყოვლისა, ხელისუფლების სხვა შტოების წარმომადგენლების კეთილსინდისიერების რაიმე ფორმით შემონიშნება არც ბუნებრივია და არც კონსტიტუციურად დასაშვები. ამიტომ, ვინც ასეთ შემონიშნებას ითხოვს სასამართლო სისტემაში, გასაგებად

უნდა ახსნას, თუ რატომ უნდა არსებობდეს სხვადასხვა დონის კეთილსინდისიერების სტანდარტი ხელისუფლების სამი შტოს წარმომადგენლებისთვის. მეორე მხრივ, გამოსაცდელი პერიოდის განმავლობაში, სათანადო და ეფექტური რეაგირება შეიძლება მოჰყვეს მოსამართლის არაკეთილსინდისიერ ქცევას. თუმცა, როგორც გერმანიის გამოცდილება აჩვენებს, ეს მხოლოდ აბსოლუტურად გამონაკლის შემთხვევებშია საჭირო. მოსამართლის პროფესია არც თუ ისე მიმზიდველია იმ ახალგაზრდა იურისტებისთვის, რომლებიც ერთდროულად ავლენენ შესანიშნავ პროფესიულ კვალიფიკაციას და, ამავდროულად, კეთილსინდისიერების დეფიციტს.

2. დაუსაბუთებელი ქონების გამოკვლევა

მიუხედავად იმისა, რომ ეს პირდაპირ არ არის ნახსენები ქარტიაში, უნდა ვივარაუდოთ, რომ გაურკვეველი ქონებრივი გარემოებების შემონიშნება უნდა გავრცელდეს არა მხოლოდ პირდაპირ მოსამართლეებისთვის გადაცემულ ქონებრივ აქტივებზე, არამედ, ასევე, ახლო ნათესავების ქონებრივი მდგომარეობაც უნდა შემონიშნდეს. შემონიშნების ფარგლების ამგვარი გაფართოება, საჭიროა არა მხოლოდ ქონების გადამალვის თავიდან აცილების მიზნით, არამედ ასევე შეესაბამება კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ კანონის მე-15 და შემდგომი მუხლების დებულებებს.

როგორც სხვაგან უკვე უფრო დეტალურად იყო ახსნილი¹⁸, ასეთი შემონიშნება, როგორც წესი, არ არღვევს მოსამართლეთა

¹⁷ შდრ. კონსტიტუციურად ლეგიტიმური მიზნის განხორციელების, როგორც სახელმწიფოს მხრიდან ნებისმიერი ჩარევის ძირითადი წინაპირობისათვის: ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში, [https://lawjournal.ge/wp-](https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf)

[content/uploads/DGZR-4-2024.pdf](https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf), გვ. 1 და შემდგომი, თავი B. I.

¹⁸ ჰაგენლოხი, სასამართლო სისტემის რეფორმის განხორციელება - ანალიზი და ევროპული პერსპექტივა, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 11/2023, გვ. 1 და შემდგომი.; Hagenloch, Umsetzung

კონსტიტუციით გარანტირებულ დამოუკიდებლობას.¹⁹ თუმცა იგი დაკავშირებულია პიროვნულობის ზოგად უფლებაში, პირველ რიგში კი, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებაში მნიშვნელოვან ჩარევასთან. მით უფრო, რომ შემონმება ვრცელდება ოჯახის წევრების დაუსაბუთებელ ქონებაზე, ანუ, ის მნიშვნელოვნად ერევა მესამე პირთა უფლებებშიც.²⁰

ამიტომ, ასეთი შემონმება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მკაცრად და განუხრელად იქნება დაცული სამართლებრივი პრინციპები, განსაკუთრებით, პროპორციულობის სტანდარტი და უზრუნველყოფილი იქნება, რომ შემონმებას დაქვემდებარებულ პირებს მიენიჭოთ თავის დაცვის ეფექტური სამართლებრივი მექანიზმები. მაშასადამე, ქონებრივი გარემოებების შემონმება არ უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ მოსამართლის თანამდებობრივ სტატუსს. აუცილებელია ამ შემონმების საჭიროების ობიექტური დასაბუთება.²¹

სავარაუდოდ, ამასვე გულისხმობს ქარტიაც, რადგან მის მიხედვით მხოლოდ „დაუსაბუთებელი“ ქონება და მისი შექენის გარემოებები უნდა იყოს გამოკვლეული. თუმცა, აღნიშნული გაურკვევლობა/დაუსაბუთებლობა არის ინდივიდუალური გარემოება (არ უკავშირდება თანამდებობას), რადგან ის მხოლოდ მაშინ გვაქვს სახეზე, თუ ცხოვრების წესი და/ან ქონებრივი მდგომარეობა ვერ აიხსნება და ვერ იქნებოდა შესაძლებელი შესაბამისი მოსამართლის მიერ მიღებული

ლი ხელფასით და/ან შემოსავლის ან ქონების სხვა ცნობილი წყაროებით (მეუღლის ან პარტნიორის შემოსავლები; შემოსავალი ინვესტიციებიდან ან უძრავი ქონებიდან; მემკვიდრეობით მიღებული ქონება და ა. შ.).

V. განსახილველ საქმეთა განაწილების ელექტრონული სისტემა

პრეზიდენტი სამართლიანად ითხოვს, რომ სასამართლოს ხელმძღვანელებს აღარ შეეძლოთ გავლენის მოხდენა განსახილველ საქმეთა განაწილების პროცესზე:

თუმცა, გონივრული იქნება, ამ ზემოქმედების აღმოფხვრასთან ერთად, მოხდეს საქმეთა კლასიფიცირება, მათი სირთულისა თუ, ზოგადად, ტიპისდა მიხედვით²² და ამ კლასიფიცირების კრიტერიუმები პირდაპირ ელექტრონულ სისტემაში აისახოს. ეს მნიშვნელოვნად შეუწყობდა ხელს მოსამართლეთა სპეციალიზაციას და მნიშვნელოვანი იქნებოდა სამუშაო დატვირთვის თანაბრად განაწილებასათვის. თუმცა, ეს არ არის სასამართლო რეფორმის სპეციფიკური პრობლემა, რის გამოც ამ თემას (რომელიც მაინც მხოლოდ „ინსაიდერებისთვის“ არის ადვილად გასაგები) აქ მოკლედ შევეხებით.

VI. ნაფიცო მსაჯულები

ნაფიცო მსაჯულთა თემა, ერთი მხრივ, მჭიდროდ არის დაკავშირებული ე. წ. სასამართლო სისტემის მოწყობის სამართალსა (სასამართლოს ორგანიზაციის სამართალი)

der Justizreform innerhalb der Gerichte - Analyse und europäische Perspektive, DGZR 5 - 2023 (DE), Seite 1 ff.; ორივე შემთხვევაში: www.lawjournal.ge.

¹⁹ შდრ. ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში, <https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომი, თავი B. I. 2. b).

²⁰ შდრ. ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში,

<https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომი, თავი B. II. 1.

²¹ შდრ. ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში, <https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომი, თავი B. II. 1.

²² მაგალითად: დატვირთვის თვალსაზრისით, ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობით დადგენილი პროცესი უტოლდება ზოგადი სამოქალაქო სამართლის ორ პროცესს.

და მოსამართლის პროფესიის მარეგულირებელ სამართალთან და, მეორე მხრივ, მატერიალურ სამართალთან. ძალიან მარტივად:

ნაფიცო მსაჯულების ინსტიტუტი ორგანული ანგლო-ამერიკულ სამართლებრივ სისტემაში. მაგრამ, რთულია მისი მორგება კონტინენტური ევროპის სამართლებრივი სისტემებისათვის, სადაც სამართალშემფარდებლის როლი და ფუნქცია მთლიანად პროფესიონალ მოსამართლეს აკისრია [იგულისხმება: ამ სისტემებში სამართალი მხოლოდ პროფესიონალი იურისტისათვის გასაგებ ენაზეა დაწერილი]. ამიტომ ჯერ უნდა გაეცეს პასუხი გადამწყვეტ კითხვას, კონტინენტურ ევროპულ სამართლებრივ სისტემას გვინდა მივეკუთვნებოდეთ, თუ – ანგლო-ამერიკულს? ნაფიც-მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოტანით კონტინენტურ-ევროპულ სამართლებრივ სისტემაში არსებობს პროფესიონალი მოსამართლეებისათვის შექმნილი მატერიალური სამართლის კონცეფციასა და სასამართლო ორგანიზაციულ სტრუქტურებს შორის ნაპრაღის გაჩენის რისკი. ეს რეალურად გამოიწვევს არა სასამართლოსა და საზოგადოების დაახლოებას, არამედ უბრალოდ მართლმსაჯულების ხარისხის დაწევას. შესაბამისად, თუ არაპროფესიონალ მსაჯულთა ელემენტი ფართოდ დამკვიდრდება ქართულ მართლმსაჯულებაში, ეს წინააღმდეგობაში მოვა ევროკავშირის ლეგიტიმურ მოთხოვნებთან „მართლმსაჯულების მაღალი ხარისხის“ უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით. სხვათა შორის, ამ მიმართულებით რაიმე ტიპის დისკუსიის საფუძველი იარსებებდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ჩავთვლიდით, რომ არაპროფესიონალთა ელემენტი დღემდე არასაკმარისად იყო წარმოდგენილი.

თუ ვინმეს სურს სასამართლო სისტემის დაცვა ელიტიზმისა და საზოგადოებისაგან გაუცხოებისგან, ამის მიღწევას არ უნდა

ეცადოს ნაფიც მსაჯულთა სისტემის გაძლიერებით. უფრო მეტიც, ამ მიზნის მიღწევის საუკეთესო საშუალება იქნება, (მომავალი და ამჟამინდელი) მოსამართლეების კეთილსინდისიერების შემოწმებაზე უარის თქმა და ამით ხელის შეწყობა, რომ სასამართლოები განსხვავებული და მრავალფეროვანი პიროვნული თვისებებისა და პროფესიული ბიოგრაფიების მქონე მოსამართლეებით იყოს დაკომპლექტებული.

VII. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს რეფორმა

იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ფართომასშტაბიან რეფორმირებასთან დაკავშირებული წინადადებები ძირითადად მხარდაჭერას იმსახურებს. იმის გამო, რომ ვენეციის კომისიამ უკვე გააკეთა ვრცელი განცხადებები ამასთან დაკავშირებით, მხოლოდ მოკლე რემარკით შემოვიფარგლებით:

იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრისა თუ ადმინისტრაციულ თანამდებობაზე განმეორებით თუ ხელახლა არჩევის გამორიცხვის შემოთავაზება გარკვეულწილად პრობლემურია. მიუხედავად იმისა, რომ ხელს შეუშლიდა კორუმპირებული სტრუქტურების ჩამოყალიბებას, ეს ვერ ჩაითვლება არსებული კორუმპირებული სტრუქტურებისა და არსებული ქსელების წინააღმდეგ ქმედით ზომად. უპირველეს ყოვლისა, ყოველი ახალი საკადრო ცვლილებით იკარგება პროფესიული გამოცდილება და ცოდნა. შედეგად, სულ მცირე, ტენდენციურად მაინც, ამ ორგანოს ეფექტურობა და მისთვის დაკისრებული ვალდებულებების შესრულების ხარისხი იკლებს. გარდა ამისა, ეს გაზრდის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსა და შესაბამისი სასამართლოების ადმინისტრაციული აპარატის გავლენას (და პარალელურად იკარგება სასამართლო ხელისუფლებაზე

პასუხისმგებელი პირების [ნინა ნევრთა] გამოცდილება). ამ ფონზე, ავტორის რეკომენდაციაა მსგავს ზომებზე უარის თქმა. თუმცა, ისინი შეიძლება გამართლებული იყოს არსებულ ვითარებაში.

გარდა ამისა, ქარტიაში გათვალისწინებულია მხოლოდ ის, რომ უმაღლეს საბჭოს უნდა ჩამოერთვას მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური პროცესის წამოწყების უფლებამოსილება. თუმცა, პასუხგაუცემელია კითხვა, თუ რომელი ორგანოსათვის უნდა მოხდეს მოცემული კომპეტენციის გადაცემა. ვინაიდან, სხვა, აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებისათვის ამ კომპეტენციის მინიჭება იმთავითვე გამორიცხებულია, ერთადერთი ალტერნატივა არის პროცესის წამოწყების კომპეტენციის გადაცემა უზენაეს სასამართლოსთან არსებულ დისციპლინარული პალატისთვის ან ცალკე სასამართლო ორგანოს ჩამოყალიბება, რომელიც მიიღებდა შესაბამის გადაწყვეტილებებს.

რა თქმა უნდა, მიზანშეწონილია, რომ იუსტიციის უმაღლესი სკოლა გახდეს დამოუკიდებელი და მას აღარ ხელმძღვანელობდნენ უმაღლესი საბჭოს წევრები. თუმცა, ნინა დისკუსიების გათვალისწინებით, უნდა აღინიშნოს, რომ ჯერ კიდევ აქვს აზრი, უმაღლესი სკოლა და უმაღლესი საბჭო სრულად კი არ დაშორდეს ერთმანეთს, არამედ, იმუშაონ კოორდინირებულად საკვანძო საკითხების ნაწილში, როგორც თანაბარი რანგის პარტნიორებმა (თუ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება უმაღლეს სკოლას დარჩება).

საერთო ჯამში, ის ცვლილებები, რომლებსაც გვთავაზობს ქარტია უმაღლესი საბჭოს სტრუქტურების რეფორმასთან დაკავშირებით, აუცილებელია არსებული გაურკვეველობების აღმოსაფხვრელად და სამო-

მავლოდ უკეთესი ორგანიზაციული სტრუქტურის ჩამოსაყალიბებლად. თუმცა, როგორც ქვემოთ უფრო დეტალურად იქნება ახსნილი, ეს შემოთავაზებები არ არის საკმარისი იმისთვის, რომ მოკლევადიან პერსპექტივაში შეცვალოს არსებული მდგომარეობა და სასამართლოებს საშუალება მიეცეთ განახორციელონ (კონსტიტუციით მოთხოვნილი) ეფექტური მართლმსაჯულება. სამართლებრივი თვალსაზრისით, ეს არის აუცილებელი,²³ მაგრამ არა საკმარისი ზომები.

VIII. ავტორის წინადადებები

1. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ორგანიზაციულ სტრუქტურასა და შემადგენლობაში ჩარევა

მიუხედავად იმისა, რომ ქარტიის კონცეფცია ითვალისწინებს ცვლილებებს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სტრუქტურაში, ის ამ ეტაპზე არ ეხება ნინა პერიოდის არასასურველი მოვლენების შედეგების გამოსწორებას. ვინაიდან საპირისპირო აზრი არ გამოთქმულა, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ სტრუქტურული ცვლილებების ფაქტობრივი განხორციელება, რომელიც გავლენას ახდენს პერსონალის შემადგენლობაზე, უნდა მოხდეს მხოლოდ უმაღლესი საბჭოს ამჟამინდელი წევრების უფლებამოსილების ვადის გასვლის შემდეგ, ანუ, პროცესი წლები გაინელეება:

a) სანყისი მდგომარეობა, ფაქტობრივი და სამართლებრივი კუთხით

თუმცა, ასეთ ხანგრძლივ გარდამავალ პერიოდს აზრი არ აქვს და შესაძლოა მისი კონსტიტუციურობა კითხვის ნიშნის ქვეშაც

²³ გარდა მცირე დათქმებისა მეორე ვადისა და ხელახალი არჩევის საკითხებთან დაკავშირებით.

დადგეს. ეს იმას ნიშნავს, რომ ქართული სასამართლო სისტემა გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ვერ განახორციელებს კონსტიტუციით მოთხოვნილ ეფექტურ მართლმსაჯულებას შესაბამის ფარგლებსა და შესაბამისი ხარისხით. გარდა ამისა, სარეფორმო ღონისძიებების წარმატებით განხორციელების შანსები მნიშვნელოვნად შემცირდება, თუ წარსულში უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების მქონე ორგანოს წევრები ძალაუფლების ინსტრუმენტებს თავიანთი უფლებამოსილების რეგულარული ვადის დასრულებამდე შეინარჩუნებენ. დეტალურად:

ქარტია სამართლიანად ხედავს ფუნდამენტური ორგანიზაციული ცვლილების საჭიროებას, მაგრამ საქართველოს სასამართლო სისტემის ცენტრალური პრობლემები მდგომარეობს არა მხოლოდ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სტრუქტურაში, არამედ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებაში, რასაც ხელს უწყობს სტრუქტურული ხარვეზები. ასეთ ვითარებაში რეფორმის პირველი ნაბიჯი უნდა მოიცავდეს როგორც სტრუქტურის შეცვლას, ასევე კონტროლის ცენტრის ხელახალ დაკომპლექტებას.

წევრთა უფლებებში ჩარევა, რაც ამას უკავშირდება, გამართლებული იქნება ურთიერთდაპირისპირებული სამართლებრივი ინტერესების შენონის შედეგად. ეს იმიტომ, რომ უმაღლეს საბჭოში მანდატის შეწყვეტა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს იმას, რომ საბჭოს სტრუქტურების რეფორმამ კონსტიტუციით მოთხოვნილ მიზანს ეფექტურად და მოკლე ვადებში მიაღწიოს. უფრო გასაგებად რომ ითქვას: აუცილებელია, რომ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებმა სტრუქტურული რეფორმის ფარგლებში დაკარგონ თავიანთი თანამდებობები, რათა ქართულმა სახელმწიფომ შეასრულოს ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვალეობა

მოქალაქეების წინაშე, კერძოდ, უზრუნველყოს, რომ სასამართლოში ყველამ იპოვოს თავისი წილი სამართლიანობა.

დღევანდელ ვითარებაში ამ კონსტიტუციური მიზნის მიღწევა ან თუნდაც მასთან ახლოს მისვლა შეუძლებელია უფრო მსუბუქი საშუალებებით. ასევე დაცულია პროპორციულობა ვინრო გაგებით. თავიანთი დამოუკიდებლობის გამო, მოსამართლეები ასევე სარგებლობენ კონსტიტუციური დაცვის ძალიან მაღალი სტანდარტით. მაგრამ, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრობის გაუქმებასთან დაკავშირებული ჩარევა არ მოქმედებს არც მოსამართლის სტატუსზე და არც უშუალოდ სასამართლო საქმიანობაზე და, შესაბამისად, არც მოსამართლის დამოუკიდებლობის ვინრო ბირთვზე.

პროფესიის არჩევის თავისუფლებასა და გაერთიანების თავისუფლებაში ჩარევა, რომელიც დაკავშირებულია წევრობის გაუქმებასთან, გამართლებულია მართლმსაჯულების ეფექტიანი განხორციელების უფრო მაღალი რანგის კონსტიტუციური მიზნით. ეს გამომდინარეობს, ასევე, იქიდან, რომ სასამართლოს თვითმმართველ ორგანოს აქვს ვალდებულება, გააცნობიეროს მოქალაქეთა უფლება ეფექტურ მართლმსაჯულებაზე და მისი მნიშვნელობა და, შესაბამისად, ცალკეული წევრის პირადი უფლებები უფრო ნაკლები მნიშვნელობისაა, ვიდრე თვითმმართველი ორგანოს კონსტიტუციური ამოცანების შესრულება.

თუმცა, რადგან წევრობის გაუქმებასთან დაკავშირებულია ბოროტად გამოყენების საფრთხე, უფლებამოსილების ვადაზე ადრე შეწყვეტას მაღალი მოთხოვნები უნდა წაყენოს. ეს მოთხოვნები დაცული იქნება იმ შემთხვევაში, თუ ცვლილებებს ექნება მნიშვნელოვანი ობიექტური საფუძველი/ლეგიტიმური მიზანი, რომელსაც არსებული ორგანიზების სისტემა მნიშვნელოვ-

ნად ხელყოფს და, შესაბამისად, იმდენად გადაუდებელია, რომ უფლებამოსილების ვადის დასრულების ლოდინი რეფორმის მიზნის მიღწევას შეუქმნიდა საფრთხეს.²⁴

აქედან შეიძლება დავასკვნათ: ხარვეზიანმა ორგანიზაციულმა სტრუქტურებმა უკვე მიგვიყვანა ძალაუფლების ისეთ ცენტრამდე, რომელიც ძალაუფლების ბოროტად იყენებს. ასევე არ შეიძლება გვეკონდეს მოლოდინი, რომ ძალაუფლების ცენტრი აღიარებს სასამართლოს ძირეული რეფორმის აუცილებლობას და მხარს დაუჭერს მის წარმატებით განხორციელებას. ამიტომაც, არსებობს რეალური საშიშროება იმისა, რომ ძირეული სტრუქტურული რეფორმებით დასახული საკონსტიტუციო მიზნები ვერ მიიღწევა მანამ, სანამ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ამჟამინდელ წევრებს ძალაუფლების ბერკეტები ხელში უჭირავთ. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს საგნობრივი დამოუკიდებლობისა და არასაკმარისი კონტროლის მექანიზმების გათვალისწინებით, თითქმის არ არსებობს უმაღლესი საბჭოს მიერ სასამართლო რეფორმის ბლოკადის თავიდან აცილების შესაძლებლობა წევრების მანდატების ვადამდე შეწყვეტის გარეშე.

ბ) კონკრეტული შემოთავაზება

თუ შესაძლებელი იქნება ზემოთ ხსენებული ნაბიჯების განხორციელებისათვის აუცილებელი საპარლამენტო უმრავლესობის მიღწევა, უნდა განიხილებოდეს შემდეგი მიდგომა, რომლის ელემენტებიც აქ მხოლოდ მოკლედ იქნება ჩამოთვლილი:

- პირველი ნაბიჯია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრთა წევრობის შეწყვეტის გზით არსებული ძალაუფლების სტრუქტურების დაშლა. ამასთან, ამ წევრებს, მათ შორის, მოსამართლე წევრებს, ხელახლა ირჩევს პარლამენტი გარკვეული გარდამავალი ვადით ხოლო, ერთ წევრს ხელახლა ნიშნავს პრეზიდენტი. ამ კონტექსტში ასევე განხორციელდება სხვა სტრუქტურული სარეფორმო ღონისძიებები. უნდა მიეცეთ თუ არა წევრებს კომპენსაცია შემოსავლის დაკარგვის გამო, როგორც ეს უმაღლესმა საბჭომ გადაწყვიტა, ამას აღარ ჩავუღრმავებთ.

- როგორც კი ამკარად გამოჩნდება, რომ ძალაუფლების სტრუქტურები მოიშალა, სასამართლოებში მოსამართლეთა დაშინებას ადგილი აღარ აქვს და, საჭიროებისამებრ, შეიქმნება პროფესიული ორგანიზაციები,²⁵ მოსამართლე წევრების არჩევა მთლიანად ან ნაწილობრივ მოსამართლეთა კრებას გადაეცემა. გარდა ამისა, შეიძლება განიხილებოდეს არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლების დროებით შეზღუდვა იმ მოსამართლეებისთვის, რომლებიც წარსულში ამკარად შემჩნეულნი არიან უფლებამოსილების ვადამეტებაში.

2. კვალიფიკაციის ამალგების კონცეფცია

სასამართლო რეფორმის წარმატებით განხორციელებისთვის, ასევე აუცილებელია პრეზიდენტის წინადადებების მხარდაჭერა მოსამართლეთა კვალიფიკაციის ამალგების ყოვლისმომცველი კონცეფციის

²⁴ BVerfG (Bundesverfassungsgericht), Beschluss vom 15. Januar 1999 - 1 BvR 1946/98 - NVwZ-RR 1999, 376, juris Rn. 36, სამაუნყებლო კომპანიის ორგანიზაციულ სტრუქტურებში ჩარევის თაობაზე.

²⁵ ამის თაობაზე: ჰაგენლოხი, სასამართლო სისტემის რეფორმის განხორციელება - ანალიზი და ევროპული პერსპექტივა, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი 11/2023, გვ. 1 და შემდგომი; www.lawjournal.ge, თავი V. 2. და VI. 2. c).

ფარგლებში. როგორც სხვაგან უკვე აღინიშნა,²⁶ პროფესიული კვალიფიკაციის მაღალი დონე არის გარე გავლენისა და ტენდენციური მორჩილების თვიდან აცილების საწინდარი.

3. ეფექტური სამართლებრივი დაცვის კონცეფცია

ლონისძიებები, რომლებიც აქ არის აღწერილი და სამართლებრივად დასაშვებია, როგორც წესი, წარმოადგენს მაღალი ინტენსივობის ჩარევას. მით უფრო ეფექტური და მასშტაბური უნდა იყოს პროცედურული გარანტიები, მათ შორის, ეფექტური სამართლებრივი დაცვის მექანიზმების ჩათვლით.

ეს მოითხოვს დისტანციის შექმნას ამ პროცესის პოტენციურ მონაწილეებსა და ამ პროცესის/საქმის განმსჯელ მოსამართლეებს შორის. ამიტომ მიზანშეწონილია სპეციალური სასამართლო განსჯადობის შექმნა. ამ საქმეებზე მოსამართლეები უნდა დანიშნოს არა იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ, არამედ უნდა აირჩიოს პარლამენტმა. ამას დადებითი გვერდითი ეფექტი ექნება სასამართლო პრაქტიკის ერთგვაროვნებისა და მისი ხარისხის ხელშეწყობის კუთხით.

4. შეფასების სისტემა

და ბოლოს, შეიძლება მიზანშეწონილი იყოს მოსამართლეთა შეფასების სისტემის შემოღება, რათა იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს და, საჭიროების შემთხვევაში, პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის მიერ ჩატარებულმა გამოკითხვებმა, რომლებიც, როგორც ჩანს, გამჭვირვალე, მაგრამ ხშირად საკმაოდ უცნაურია, აღარ იქონიოს საკადრო გადაწყვეტილებაზე არსებითი გავლენა.

თუმცა გადასვლა სისტემაზე, სადაც შედეგის ევალუაცია რეგულარული ინტერვალებით და, პარალელურად, ასევე, განაცხადების საფუძველზე განხორციელდება, იმდენად რთულია, რომ ამ ეტაპზე მხოლოდ ერთადერთი რეკომენდაციის შემოთავაზებაა შესაძლებელი. არავითარ შემთხვევაში არ უნდა შეიქმნას შთაბეჭდილება, რომ ევალუაციის სისტემა უზადოა, ზოგიერთი პრობლემა ამით მხოლოდ სახელს შეიცვლის. თუმცა, ყველა დადებითი და უარყოფითი მხარეების ანონ-დანონისას, საქართველოში შეფასების სისტემის უპირატესობები, ალბათ, აჭარბებს მის მინუსებს; ასევე იმიტომაც, რომ, ევალუაციის უფლებამოსილების გამოყოფა უმაღლეს საბჭოსთან დარჩენილი საკადრო გადაწყვეტილებების კომპეტენციებიდან და მისთვის ამ უფლებამოსილების ჩამორთმევა, გამოიწვევს ძალაუფლების დეკონცენტრაციას და შემოწმებისა და ბალანსის სისტემის ჩამოყალიბებას.

IX. საბოლოო შენიშვნა

სასამართლო რეფორმის წარმატება მნიშვნელოვანად შეიძლება შეაფერხოს, ასევე, არასამართლებრივმა ფაქტორებმა:

ზედმეტად მაღალმა მოლოდინებმა და მოთმინების ნაკლებობამ შეიძლება გამოიწვიოს იმედგაცრუება და გადაიზარდოს საპირისპირო რეაქციაში. რეალისტურად პროგნოზით, წლობით დაგროვილი სერიოზული არასასურველი მოვლენების შედეგები შეიძლება აღმოიფხვრას მხოლოდ გრძელვადიან პერსპექტივაში. ეს პროგნოზი მით უფრო სწორია, რამდენადაც არსებული ძალაუფლების ცენტრი, სავარაუდოდ, არ იქნება დაინტერესებული სასამართლო რეფორმის წარმატებით განხორციელებაში და მის მიერ შექმნილი ქსელი თავისთავად არ

²⁶ ჰაგენლოხი, ვეტინგი და პროფესიული კვალიფიკაცია საქართველოს სასამართლო სისტემაში,

<https://lawjournal.ge/wp-content/uploads/DGZR-4-2024.pdf>, გვ. 1 და შემდგომი, თავი B. I. 2. b).

დაიშლება. ამიტომ კარგი იქნება, თუ სასამართლოში, პოლიტიკასა და ქართულ სამართლებრივ და სამოქალაქო საზოგადოება-

ში, სასამართლო რეფორმის მომხრეები სწრაფად აირჩევენ სწორ გეზს, მაგრამ შემდგომ მოთმინებით აღიჭურვებიან.